

CLAD

¹⁾ Citizens and Libraries
against Disinformation

**Návrhy
a realizácia
aktivít občianskej
participácie
na boj proti
dezinformáciám
v knižniciach
a komunitných
priestoroch**

Školiaca príručka CLAD

Obsah

Úvod	6
Účel dokumentu	7
Cieľová skupina	8
Ako používať tento dokument	8
Časť I — Pozadie a dôvody výzvy	10
1. Projekt CLAD: vízia, ciele a zásady	11
1.1. Výzva v podobe dezinformácií v Európe	11
1.2. Demokratická participácia a informačná gramotnosť	11
1.3. Strategická úloha knižníc	12
1.4. Projekt CLAD: hlavné ciele	12
2. Knižnice ako občianske laboratória	13
2.1. Koncept Občianskeho laboratória	13
2.2. Knižnice ako bezpečné a inkluzívne priestory	14
2.3. Od sprostredkovania informácií k občianskej mediácii	14
2.4. Vplyv na miestnej, národnej a európskej úrovni	15
Časť II — Model Intervencie CLAD	16
3. Školiaca príručka CLAD ako metodický model	17
3.1. Čo je Školiaca príručka CLAD	17
3.2. Občianske fóra ako ústredná os	17
3.3. Základné princípy Usmerňovacej príručky	18
3.4. Prepojenie vzdelávania, aktivít a udržateľnosti	18
4. Štyri kroky na implementáciu aktivít v rámci CLAD	19
4.1. Krok 1 – Rozvoj odborných zručností	19
4.2. Krok 2 – Inštitucionálne zapojenie knižníc a komunitných centier	20
4.3. Krok 3 – Tematický kontext a rámcové postupy	20
4.4. Krok 4 – Začlenenie komunity a široká angažovanosť	21

5. Ako navrhnuť aktivitu v rámci CLAD	23
5.1. Diagnóza miestnych potrieb	23
5.2. Definovanie cieľov vzdelávania a dopadu	24
5.3. Výber formátov a metodík	24
5.4. Plánovanie času, logistiky a zdrojov	25
6. Odporúčané participatívne metodiky	25
6.1. Fokusové skupiny	25
6.2. Svetové kaviarne	26
6.3. Živé laboratória	26
6.4. Diskusie, workshopy a verejné zasadnutia	26
6.5. Fóra s tvorcami politík	27
7. Námety CLAD: ako pracovať s citlivým obsahom	27
7.1. Všeobecné zásady prístupovania k citlivým témam	27
7.2. Životné prostredie a klimatická kríza	28
7.3. Menšiny, kultúrna rozmanitosť a inklúzia	29
7.4. Európska identita a občianstvo	30
7.5. Zdravie a blahobyt	30
7.6. Bývanie a mestská kultúra	31
7.7. Prepojenie medzi témami, dezinformáciami a účasťou občanov	31
8. Komunikácia, šírenie informácií a zapojenie	32
8.1. Ciele komunikácie v kontexte CLAD	33
8.2. Identifikácia cieľových skupín	33
8.3. Jazyk a tón komunikácie	33
8.5. Stratégie na oslovenie publika mimo „bežných“ cieľových skupín	34
8.6. Etická a zodpovedná komunikácia	34
8.7. Komunikácia po podujatí a kontinuita	35
9. Hodnotenie, dokumentácia a vplyv	35
9.1. Účely hodnotenia	35
9.2. Druhy hodnotenia	36
9.3. Kvalitatívne a kvantitatívne ukazovatele	36

9.4. Dokumentácia činností	36
9.5. Etika, súkromie a ochrana údajov	37
9.6. Využitie výsledkov	37
10. Udržateľnosť a replikácia	37
10.1. Organizačná udržateľnosť	38
10.2. Udržateľnosť odborných zručností	38
10.3. Replikácia a prispôsobenie novým kontextom	38
10.4. Prepojenie s rozhodovateľmi a verejnými politikami	39
10.5. Šírenie a vyhodnocovanie výsledkov	39
11. Závery a odporúčania	39
Referencie na prehĺbenie vedomostí	41
<u>Prílohy</u>	<u>44</u>
Príloha A – Operačné kontrolné zoznamy CLAD	45
Príloha B – Modelové plánovanie aktivity v rámci CLAD	47
Príloha C – Príklad časového harmonogramu akcie CLAD	48
Príloha D – Základné usmernenie pre občianske fórum	49
Príloha E – Jednoduchá šablóna pre hodnotenia	50

Technické údaje

Autorstvo

Texty: Tatiana Sanches, Projektová manažérka, Portuguese Association of Librarians, Archivists, Information and Documentation Professionals - BAD, Portugal, ORCID 0000-0002-4902-2628

Na základe grantu EÚ: Prihláška do projektu Zapojenie a účasť občanov [CERV-2023-CITIZENS-CIV], Koordinátor Jakob Marcks, Goethe-Institut e.V. Názov Návrhy a realizácia aktivít občianskej participácie na boj proti dezinformáciám v knižniciach a komunitných priestoroch

Vydanie

Portugalská asociácia knihovníkov, archivárov, informačných a dokumentačných pracovníkov (BAD)

Praça Dr. Nuno Pinheiro Torres, 10A

1500-246 Lisbon PORTUGALSKO

editorial@bad.pt

Odkaz na projekt: www.goethe.de/clad

Február, 2026

Vyhlásenie o zodpovednosti

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

Úvod

Účel dokumentu

Táto príručka bola vypracovaná v rámci Projektu CLAD – Občania a knižnice proti dezinformáciám s cieľom podporiť knihovníkov, informačných pracovníkov, komunitných mediátorov a ďalších miestnych aktérov pri navrhovaní, realizácii a hodnotení vzdelávacích a občianskych aktivít zameraných na boj proti dezinformáciám a posilňovanie demokratickej participácie. Tento dokument má formu metodickú a pedagogickú príručku, ktorá prepája koncepčný rámec a praktické usmernenia. Súčasne má slúžiť ako:

- zdroj na podporu pri odbornej príprave profesionálov.
- operačná príručka pre navrhovanie miestnych aktivít.
- replikovateľný a prispôsobiteľný základ pre rôzne národné a komunitné kontexty.

V rámci prípravy tejto príručky portugalské verejné knižnice zapojené do projektu CLAD – Bragança, Castelo Branco, Condeixa-a-Nova, Grândola, Sta. Maria da Feira, Tavira – ako aj inštitucionálny partner DGLAB zdieľali svoje skúsenosti a úvahy o realizácii opatrení, výzvach, ktorým čelili, a vplyvoch, ktoré pozorovali v príslušných miestnych kontextoch. Tieto príspevky, ktoré sú v dokumente uvedené vo forme ilustratívnych citátov, majú za cieľ doložiť zásady, metodiky a usmernenia zakotvené v tomto dokumente konkrétnymi skúsenosťami, čím potvrdzujú ich použiteľnosť a praktický význam. Vďaka nim sa upevňuje kolaboratívny prístup pri budovaní vedomostí, vyzdvihuje zdieľanie poznatkov, spoločná tvorba pracovných nástrojov a posilňovanie spoločnej stratégie na podporu knižníc ako sprostredkovateľov gramotnosti, občianskej participácie a boja proti dezinformáciám.

**„Dostupné štruktúrované
metodické usmernenia boli
základom pre podporu knižníc
s rôznymi zdrojmi a úrovňami
skúseností.“**

(Zúčastnená knižnica)

Cieľová skupina

Tento dokument je primárne určený pre:

- knihovníkov vo verejných knižniciach;
- odborníkov z komunitných knižníc a kultúrnych centier;
- sociokultúrnych mediátorov a animátorov;
- lektorov dospelých;
- ďalších odborníkov zapojených do projektov informačnej gramotnosti, občianstva a demokratickej participácie.

Hoci bol tento dokument navrhnutý v kontexte projektu CLAD, je štruktúrovaný tak, aby ho mohli používať organizácie a odborníci aj mimo priameho partnerstva, v rôznych krajinách a miestnych podmienkach.

„Iniciatívy oslovili rôznorodé publikum – mladých ľudí, seniorov, menšiny a dospelých – a obzvlášť pozitívny vplyv mali na zraniteľnejšie skupiny.“

(Zúčastnená knižnica)

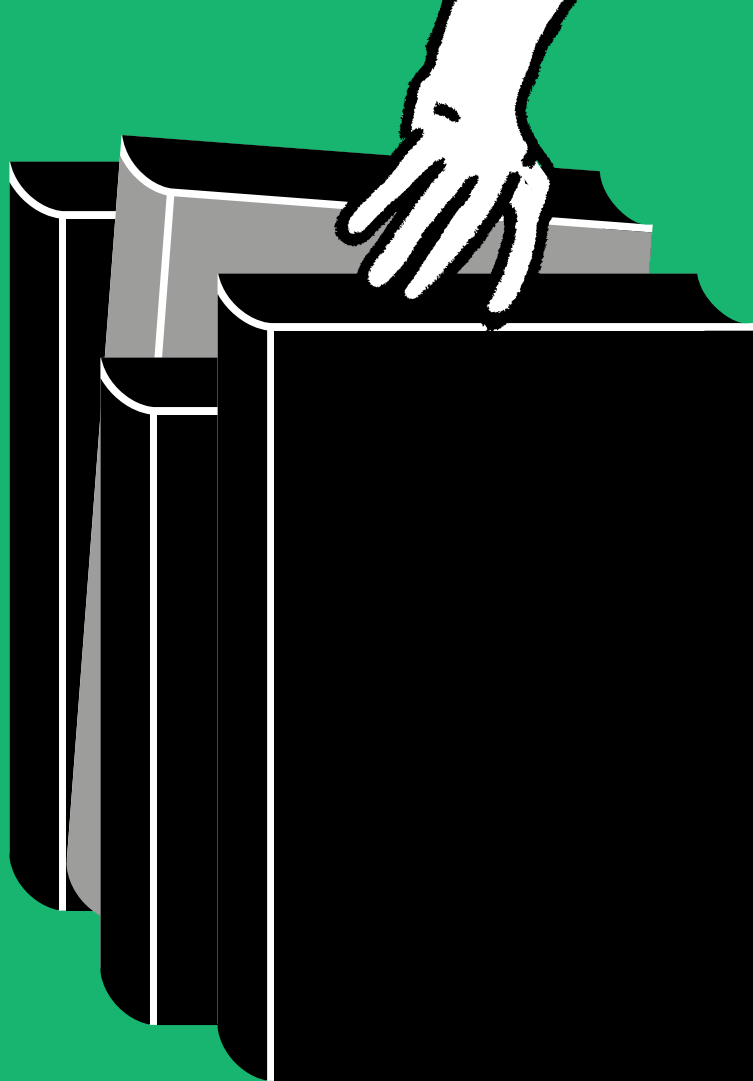
Ako používať tento dokument

Tento dokument je rozčlenený modulárne. Kapitoly je možné čítať postupne, ale aj podľa špecifických potrieb každého kontextu. Odporúča sa však prečítať si v plnom znení časť I a časť II, ktoré tvoria koncepčný a metodický rámec modelu CLAD.

Naprieč celým textom nájdete:

- praktické odporúčania;
- príklady ich uplatnenia;
- kontrolné zoznamy;
- metodické návrhy.

Tieto usmernenia by sa mali chápať ako flexibilné usmernenia, ktoré rešpektujú zásadu prispôsobenia sa miestnym podmienkam, nie ako pevne stanovené predpisy.

Časť I

—

Pozadie a dôvody
výzvy

1. Projekt CLAD: vízia, ciele a zásady

1.1. Výzva v podobe dezinformácií v Európe

Šírenie falošných správ a dezinformácií je v súčasnosti jednou z hlavných výziev pre demokratické spoločnosti v Európe. Zrýchlené šírenie informácií prostredníctvom digitálnych platforiem, sociálnych médií a hybridných médií prispelo k šíreniu zavádzajúcich, manipulovaných alebo úmyselne falošných obsahov, čo má významný vplyv na dôveru verejnosti, sociálnu súdržnosť a demokratickú participáciu.

„Mnohí občania si neuvedomujú svoju vlastnú zraniteľnosť voči dezinformáciám, a to si vyžaduje opatrný a neutrálny pedagogický prístup.“

(DGLAB)

„CLAD podporil úlohu knižníc ako aktívnych činiteľov v boji proti dezinformáciám, čím presiahol rámec ich tradičnej funkcie.“

(DGLAB)

Tieto javy nie sú obmedzené na konkrétne národné kontexty. Naopak, majú široký európsky aj globálny rozmer a ovplyvňujú volebné procesy, verejné diskusie, environmentálnu politiku, otázky zdravia, ľudských práv a kultúrnej identity. Komplexnosť tohto problému si vyžaduje koordinované reakcie založené na vzdelávaní, informačnej gramotnosti a aktívnej účasti občanov.

1.2. Demokratická participácia a informačná gramotnosť

Informovaná demokratická participácia predpokladá, že občania sú schopní:

- získať prístup k spoľahlivým informáciám;
- kriticky vyhodnocovať zdroje a obsah;
- rozpoznávať stratégie manipulovania s informáciami;
- rozumieť rozhodovacím procesom na miestnej, národnej a európskej úrovni.

Informovanosť a mediálna gramotnosť sa tak stávajú základným pilierom výkonu občianstva. Skôr než o technické zručnosti ide o rozvoj kritických, etických

a reflexívnych zručností, ktoré občanom umožňujú vedome sa podieľať na demokratickom živote, posilňovať svoje komunity a podporovať výmenu spoľahlivých vedomostí.

„Ukázalo sa, že rozvoj informačnej gramotnosti je nevyhnutný pre zodpovednú občiansku účasť.“

(Zúčastnená knižnica)

1.3. Strategická úloha knižníc

Verejné knižnice zaujímajú v informačnom ekosystéme jedinečné postavenie. Sú to inštitúcie blízkosti, všeobecne uznávané ako spoľahlivé, inkluzívne a prístupné priestory. Okrem svojej tradičnej funkcie prístupu k informáciám sa knižnice presadzujú aj ako:

- priestory pre celoživotné vzdelávanie;
- miesta stretávania a dialógu komunity;
- platformy kultúrnej a občianskej mediácie.

V tomto kontexte majú knižnice veľký potenciál pôsobiť ako ústredné subjekty v boji proti dezinformáciám a pri podpore demokratickej participácie, najmä medzi dospelými a digitálne menej zdatnými používateľmi.

„Knižnica sa etablovala ako priestor dôvery, kritického vzdelávania a informovaného občianstva.“

(Zúčastnená knižnica)

1.4. Projekt CLAD: hlavné ciele

Hlavným cieľom projektu CLAD (Občania a knižnice proti dezinformáciám) je posilniť postavenie európskych občanov, najmä tých, ktorí nie sú digitálnymi domorodcami, a vybaviť ich zručnosťami a sebavedomím potrebnými na orientáciu v súčasnom zložitom informačnom ekosystéme.

Na dosiahnutie tohto cieľa projekt navrhuje:

- posilniť odborné zručnosti knihovníkov a komunitných mediátorov;
- využívať knižnice a komunitné priestory ako platformy pre občiansku participáciu;
- rozvíjať a realizovať občianske fóra a iné ľahko dostupné participatívne podujatia;
- podporovať prístup zdola k budovaniu vedomostí a nadväzovaniu kontaktov s tvorcami politik;
- zabezpečovať udržateľnosť a replikovateľnosť akcií aj po skončení projektu.

„Jedným z najvýznamnejších prínosov projektu bolo zviditeľnenie knižnice a jej zvýšené ocenenie v komunite.“

(Zúčastnená knižnica)

2. Knižnice ako občianske laboratória

2.1. Koncept Občianskeho laboratória

Koncept Občianskeho laboratória znamená otvorené priestory pre sociálne experimentovanie, kde sa občania, odborníci a osoby s rozhodovacou právomocou stretávajú s cieľom identifikovať problémy, vymieňať si názory a spoločne vytvárať riešenia kolektívnych výziev.

V kontexte knižníc sa tento koncept prejavuje transformáciou týchto priestorov na aktívne prostredie:

- informovaného dialógu;
- spoločného učenia sa;
- demokratickej participácie;
- sociálnej inovácie.

„Vytvorili sa priestory na diskusiu a spoločné premýšľanie komunity o citlivých a dôležitých spoločenských otázkach.“

(Zúčastnená knižnica)

2.2. Knižnice ako bezpečné a inkluzívne priestory

Jedným zo základných princípov modelu CLAD je koncepcia knižníc ako bezpečných, inkluzívnych a prívetivých priestorov, v ktorých je možné vyjadrovať rôznorodé názory s vzájomným rešpektom. Tento aspekt je obzvlášť dôležitý pri práci na citlivých alebo potenciálne polarizujúcich témach, ktoré sú náchylnejšie na dezinformácie.

„Knižnice sa presadili ako neutrálne, prívetivé a bezpečné priestory pre informovaný dialóg.“

(DGLAB)

Aby knižnice mohli efektívne fungovať ako občianske laboratória, je potrebné zabezpečiť:

- rešpektovanie zásad rozmanitosti, rovnosti a inklúzie;
- ich fyzickú, kognitívnu a komunikačnú dostupnosť;
- inštitucionálnu neutralitu v kombinácii s etickým záväzkom poskytovať kvalitné informácie.

2.3. Od sprostredkovania informácií k občianskej mediácii

V kontexte projektu CLAD sa úloha knihovníka vyvíja od tradičného sprostredkovania informácií k občianskej mediácii, čo zahŕňa:

- facilitáciu informovaných diskusií;
- podporu pri porozumení demokratickým procesom;
- vytváranie podmienok pre aktívnu participáciu občanov.

Táto transformácia neznamena stratu profesijnej identity, ale skôr jej rozšírenie, zakotvené v kľúčových kompetenciách informačnej vedy a v úlohe knižníc.

„Sprostredkovanie informácií sa vyvinulo do sprostredkovania informácií o občianstve, pričom sa zameriavame na dekonštrukciu mýtov a podporu informovanej diskusie.“

(Zúčastnená knižnica)

2.4. Vplyv na miestnej, národnej a európskej úrovni

Opatrenia vyvinuté v rámci CLAD vždy vychádzajú z konkrétnych miestnych výziev. Závisia však od logiky škálovania, pričom sa uznáva, že mnohé lokálne problémy odrážajú národnú, európsku a globálnu dynamiku.

Model CLAD predstavuje knižnice ako aktívne centrá demokratickej participácie, a tým prispieva k:

- posilňovaniu aktívneho občianstva na miestnej úrovni;
- stavaniu mostov medzi občanmi a osobami s rozhodovacou právomocou;
- budovaniu informovanejšej a participatívnejšej európskej verejnej sféry.

**„Z vytvorených partnerstiev vzišli synergie
s potenciálom kontinuity a replikácie
v iných situáciách.“**

(Zúčastnená knižnica)

Časť II

—

Model

Intervencie CLAD

3. Školiaca príručka CLAD ako metodický model

3.1. Čo je Školiaca príručka CLAD

Školiaca príručka CLAD, vyvinutá v rámci projektu Občania a knižnice proti dezinformáciám, je metodický model, ktorý usmerňuje všetky tréningy, občianske zapojenie a demokratické participatívne aktivity plánované v rámci projektu. Tento rámec vychádza z myšlienky, že knižnice a komunitné centrá môžu – a mali by – fungovať ako štruktúrované priestory pre participáciu občanov, a mali by byť schopné reagovať na komplexné výzvy spojené s dezinformáciami a potenciálnym oslabením demokratických procesov.

**„Tento projekt
nám slúžil ako štruktúrujúci
referenčný rámec
pre návrh, implementáciu
a hodnotenie aktivít.“**

(Zúčastnená knižnica)

Školiaca príručka CLAD nie je uzavretý učebný plán ani prísne daný súbor aktivít. Naopak, ide o usmerňujúci model, ktorý je dostatočne štruktúrovaný na to, aby zabezpečil koherentnosť a kvalitu, ale zároveň dostatočne flexibilný na to, aby sa dal prispôbiť rôznym miestnym, inštitucionálnym a kultúrnym realitám.

3.2. Občianske fóra ako ústredná os

Jadrom Školiacej príručky CLAD sú Občianske fóra, chápané ako ľahko dostupné participatívne podujatia organizované v knižniciach alebo komunitných priestoroch, ktoré podporujú:

- informovaný dialóg medzi občanmi;
- rozvoj informačnej gramotnosti;
- kritickú reflexiu o témach dôležitých pre komunitu;
- prepojenie medzi občanmi, odborníkmi a tvorcami politik.

**„Fóra podporovali aktívnu
účasť, medzigeneračný
dialóg a záujem komunity
o dané témy.“**

(Zúčastnená knižnica)

Občianske fóra sa od tradičných informačných podujatí odlišujú tým, že uprednostňujú participatívne a kolaboratívne metodiky, v rámci ktorých sa vedomosti vytvárajú spoločne a kde sa oceňujú miestne skúsenosti a vedomosti.

3.3. Základné princípy Usmerňovacej príručky

Školiaca príručka CLAD vychádza zo súboru prierezových zásad, ktoré by mali byť sprievodcom pre všetky vyvíjané činnosti:

- Zameranie na občanov: aktivity vychádzajú z reálnych potrieb, záujmov a obáv miestnych komunít.
- Boj proti dezinformáciám prostredníctvom vzdelávania: uprednostňuje sa formatívny, kritický a etický prístup na úkor čisto reaktívnych, represívnych alebo polarizujúcich stratégií.
- Inklúzia a dostupnosť: Podujatia by mali byť navrhnuté tak, aby zahŕňali rôznorodé publikum, najmä občanov, ktorí nie sú digitálni domorodci.
- Inštitucionálna neutralita a presnosť informácií: knižnice si zachovávajú svoju pozíciu dôveryhodných inštitúcií, ktoré propagujú informácie založené na dôkazoch.
- Prepojenie s rozhodovacím procesom: Občianske fóra by mali vždy, keď je to možné, budovať mosty s tvorcami politik a rozhodovacími procesmi.

**„Kombinácia formálnych a neformálnych
metodík sa nám osvedčila ako mimoriadne
účinná.“**

(Zúčastnená knižnica)

3.4. Prepojenie vzdelávania, aktivít a udržateľnosti

Model CLAD vyjadruje tri základné rozmery:

1. Odborná príprava odborníkov – odborná príprava knihovníkov a komunitných mediátorov;
2. Miestne aktivity – realizácia občianskych fór a participatívnych aktivít;
3. Udržateľnosť a replikácia – vytvorenie šablón, ktoré je možné opakovane používať aj po skončení projektu.

Toto prepojenie zaručí, že dosah projektu sa neobmedzuje na konkrétne činnosti, ale prispieva k trvalejšej transformácii odborných a inštitucionálnych postupov.

4. Štyri kroky na implementáciu aktivít v rámci CLAD

Školiaca príručka CLAD je rozdelená do modelu štyroch vzájomne závislých fáz, ktoré sprevádzajú procesom od prípravy odborníkov až po efektívne zapojenie komunity. Tieto kroky by sa mali chápať ako cyklus, a nie ako nemenná lineárna postupnosť.

4.1. Krok 1 – Rozvoj odborných zručností

Prvým krokom je posilnenie zručností zapojených odborníkov, najmä knihovníkov a komunitných mediátorov. Toto školenie je nevyhnutnou podmienkou úspechu aktivít CLAD.

Medzi zručnosti, ktoré je potrebné rozvíjať, patria:

- pochopenie pojmov dezinformácia (disinformation), misinformácia (misinformation) a falošné správy (fake news);
- poznanie hlavných mechanizmov manipulácie s informáciami;
- informačná a mediálna gramotnosť;
- zručnosti v oblasti facilitácie, moderovania a komunikácie;
- základné pojmy týkajúce sa miestnych, národných a európskych demokratických procesov.

Odborná príprava by sa mala zameriavať na dizajnové myslenie a participatívne prístupy založené na praktických príkladoch a reálnych situáciách, ktoré umožnia odborníkom získať sebavedomie potrebné na výkon funkcie občianskych mediátorov.

**„Projekt významne prispel k posilneniu
technických zručností odborných
pracovníkov.“**

(Zúčastnená knižnica)

4.2. Krok 2 – Inštitucionálne zapojenie knižníc a komunitných centier

Okrem individuálneho školenia je nevyhnutné zabezpečiť inštitucionálny záväzok zapojených knižníc a komunitných centier. Tento krok obsahuje:

**„Podpora samospráv
bola rozhodujúca
na inštitucionálnej,
logistickej a strategickej
úrovni.“**

(Zúčastnená knižnica)

- zosúladenie cieľov projektu s poslaním inštitúcie;
- jasné vymedzenie zodpovedností;
- výber tém dôležitých pre miestnu komunitu;
- strategické plánovanie činností v čase.

V tejto fáze sa odporúča, aby každá knižnica pripravila jasnú prezentáciu svojej účasti na projekte, v ktorej vyzdvihne zvolené témy, cieľové skupiny a plánované stratégie. Je dôležité zabezpečiť posilnenie a aktualizáciu bibliografických zbierok, najmä pokiaľ ide o zvažované témy a dezinformácie.

4.3. Krok 3 – Tematický kontext a rámcové postupy

Rámcovanie je kľúčovým krokom, najmä pri zaoberaní sa citlivými témami alebo témami, ktoré sú predmetom silnej polarizácie. Správne rámcovanie by malo:

- prepojiť miestne výzvy so širšími kontextami (národným a európskym);
- vyhnúť sa zjednodušujúcim alebo manichejským diskurzom;
- podporovať kritické myslenie a rešpektujúci dialóg;
- byť založené na presných a pluralitných informáciách.

**„Základom
pre záujem verejnosti
bolo prispôbiť témy
miestnym realitám.“**

(Zúčastnená knižnica)

Knižnice by mali zohrávať aktívnu úlohu pri vytváraní podmienok pre informovanú diskusiu, bez vnucovania svojich postojov, ale zabezpečovať kvalitu a rozmanitosť zdrojov. Mali by podporovať rozmanitosť názorov a pluralitu účastníkov zapojených do diskusie.

4.4. Krok 4 – Začlenenie komunity a široká angažovanosť

Posledný krok sa zameriava na efektívne zapojenie komunity. Cieľom je osloviť širšie publikum ako len bežných návštevníkov knižníc a osloviť občanov, ktorí sa zvyčajne nezúčastňujú na kultúrnych alebo občianskych iniciatívach.

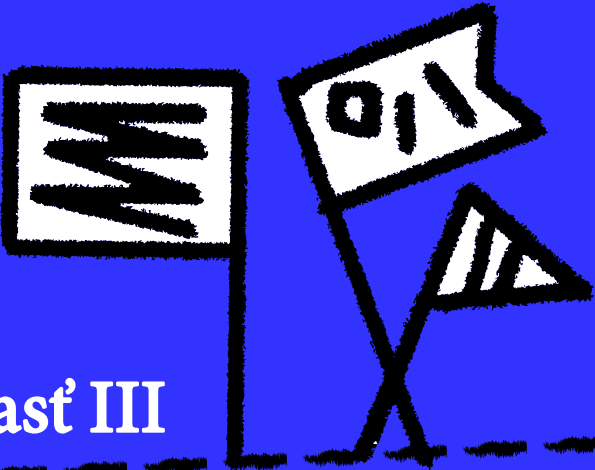
Niektoré stratégie zahŕňajú:

- partnerstvá s miestnymi združeniami;
- spoluprácu so školami, zdravotníckymi zariadeniami a sociálnymi organizáciami;
- používanie prístupného, inkluzívneho jazyka v neformálnych formátoch;
- ponúkanie bezplatných a ľahko dostupných podujatí.

Úspech akcií v rámci CLAD závisí najmä od schopnosti vytvoriť príjemné prostredie, v ktorom sa občania cítia ocenení a motivovaní k účasti.

„Pri oslovení zraniteľných skupín sa ukázal ako kľúčový priamy kontakt so sociálnymi a komunitnými inštitúciami.“

(Zúčastnená knižnica)

Časť III

Navrhovanie vzdelávania
a zapojenie

5. Ako navrhnuť aktivitu v rámci CLAD

Návrh aktivít v rámci projektu CLAD by mal byť založený na štruktúrovanom prístupe, ale zároveň by mal byť dostatočne flexibilný, aby reagoval na špecifiká každej komunity. V tejto kapitole sa predstavujú základné kroky pre návrh aktivít v súlade so Školiacou príručkou CLAD, od počiatočnej diagnostiky až po operatívne plánovanie.

„Pre zapájanie sa bolo rozhodujúce prispôbiť obsah potrebám publika.“

(Zúčastnená knižnica)

5.1. Diagnóza miestnych potrieb

Východiskovým bodom pre akúkoľvek činnosť v rámci CLAD je dôkladná znalosť miestneho kontextu. Diagnóza potrieb nám umožňuje identifikovať:

- prioritné témy pre danú komunitu;
- relevantné cieľové skupiny;
- súčasnú úroveň informačnej gramotnosti;
- sociálnu, kultúrnu a inštitucionálnu dynamiku územia.

Túto diagnostiku možno vykonať pomocou jednoduchých metód, ako sú neformálne rozhovory s používateľmi knižnice, stretnutia s miestnymi partnermi, analýza dostupných štatistických údajov alebo malé prieskumné konzultácie.

„Vďaka načúvaniu komunite sa podarilo identifikovať skutočné medzery v prístupe k spoľahlivým informáciám.“

(Zúčastnená knižnica)

5.2. Definovanie cieľov vzdelávania a dopadu

Na základe diagnózy je potrebné zdefinovať jasné ciele, ktoré musia byť realistické a v súlade so základnými princípmi projektu. Tieto ciele môžu zahŕňať:

- rozvoj zručností v identifikácii dezinformácií;
- posilnenie dôvery občanov v používanie informácií;
- podporu dialógu a občianskej participácie;
- posilnenie prepojenia medzi občanmi a osobami s rozhodovacou právomocou.

Vždy, keď je to možné, sa odporúča formulovať ciele v oblasti vzdelávania a sociálneho dosahu, pričom je potrebné rozlišovať medzi tým, čo sa od účastníkov očakáva, že sa naučia, a tým, čo sa očakáva, že sa zmení v komunite.

**„Spoločným cieľom naprieč všetkými
činnosťami bolo posilniť kritické myslenie.“**

(Zúčastnená knižnica)

5.3. Výber formátov a metódík

Pri výbere formátu aktivity je potrebné zohľadniť:

- definované ciele;
- profil oboch účastníkov;
- dostupné zdroje;
- predpokladanú dĺžku trvania.

V rámci CLAD sa uprednostňujú participatívne a kolaboratívne formáty, ako sú občianske fóra, workshopy, moderované diskusie alebo kolaboratívne laboratória. Tieto formáty podporujú aktívne učenie a zapojenie účastníkov.

**„Mimoriadne sa nám osvedčili praktické
cvičenia, práca v malých skupinách
a príklady z každodenného života.“**

(Zúčastnená knižnica)

5.4. Plánovanie času, logistiky a zdrojov

Úspešná aktivita si vyžaduje starostlivé plánovanie, ktoré zahŕňa:

- stanovenie termínov a doby trvania;
- určenie vhodných priestorov;
- prípravu podporných materiálov;
- riadenie ľudských a finančných zdrojov;
- stanovenie zodpovedností.

Toto plánovanie musí byť zdokumentované jednoduchým a jasným spôsobom, aby sa uľahčila budúca replikácia aktivity.

6. Odporúčané participatívne metodiky

Participatívne metodiky sú ústredným prvkom činností v rámci CLAD. Umožňujú občanom aktívne sa zapájať, oceňujú ich vedomosti a skúsenosti a podporujú spoločnú tvorbu riešení kolektívnych výziev. V tejto kapitole sú uvedené niektoré metodiky, ktoré sa najlepšie hodia do kontextu knižníc a občianskych fór.

„Participatívne metodiky zvýšili záujem účastníkov o obsah a jeho osvojenie.“

(Zúčastnená knižnica)

6.1. Fokusové skupiny

Fokusové skupiny sú moderované diskusie, ktoré sa konajú v malých skupinách účastníkov s cieľom preskúmať vnímanie, skúsenosti a názory na danú tému.

Kedy sa využívajú:

- v štádiu diagnostiky;
- s cieľom prehĺbiť konkrétne témy;
- na zber kvalitatívnych podnetov.

Preventívne opatrenia, ktoré je potrebné prijať:

- je potrebné zabezpečiť rozmanitosť účastníkov;

- je potrebné zabezpečiť bezpečné a rešpektujúce prostredie;
- je potrebné vyhnúť sa vnucovaniu názorov zo strany moderátora.

6.2. Svetové kaviarne

Svetová kaviareň je metodika štruktúrovaného dialógu založená na rozhovoroch v malých skupinách, ktoré sa striedajú medzi tematickými stolmi.

Kedy sa využívajú:

- pri podpore dialógu medzi rôznymi perspektívami;
- v stredne veľkých skupinách;
- na generovanie nápadov a návrhov.

Výhody:

- neformálna atmosféra;
- vysoký stupeň participácie;
- jednoduchá adaptácia na rôzne témy.

6.3. Živé laboratória

Živé laboratória sú priestory pre spoločné experimentovanie, kde občania, odborní pracovníci a experti spolupracujú na vývoji riešení.

Kedy sa využívajú:

- pri komplexných výzvach;
- ak chcete spoluvytvárať prototypy alebo odporúčania;
- v strednodobých alebo dlhodobých procesoch.

6.4. Diskusie, workshopy a verejné zasadnutia

Debaty a workshopy zostávajú relevantnými formátmi, pokiaľ sú navrhnuté participatívnym spôsobom.

Odporúča sa:

- obmedziť dlhé prednášky;
- začleniť diskusie v malých skupinách;
- používať vizuálne materiály a konkrétne príklady.

6.5. Fóra s tvorcami politik

Účasť tvorcov politik na občianskych fórach umožňuje priame prepojenie s rozhodovacími procesmi.

Pri týchto fórach je dôležité:

- jasne definovať ciele stretnutia;
- pripraviť účastníkov;
- zabezpečiť rovnováhu medzi dialógom a zodpovednosťou.

Tieto metodiky by sa mali zvoliť a kombinovať podľa miestnych podmienok, vždy s ohľadom na zásady tejto Školiacej príručky CLAD.

7. Námety CLAD: ako pracovať s citlivým obsahom

Aktivity vyvinuté v rámci projektu CLAD sa zameriavajú na spoločensky relevantné témy, ktoré sú často terčom dezinformácií, polarizujúcich diskusií alebo manipulovaných naratívov. Práca s týmto obsahom v knižniciach a komunitných priestoroch vyžaduje opatrný, etický a metodicky štruktúrovaný pedagogický prístup.

V tejto kapitole sú uvedené všeobecné usmernenia na pristupovanie k citlivému obsahu a konkrétne smery práce pre každú z prioritných tém v rámci CLAD. Tieto témy, na ktorých sa pracovalo počas celého projektu, sa ukázali ako vhodné pre ciele, diskusiu a prácu s dezinformáciami, práve preto, že tento fenomén vyžaduje praktický a kontextuálny prístup. To znamená, že práca s dezinformáciami by mala byť vždy podložená témou, oblasťou alebo dôvodom na verejnú diskusiu a mala by sa uvádzať do kontextu pomocou príkladov a prípadov z praxe.

7.1. Všeobecné zásady pristupovania k citlivým témam

Bez ohľadu na témy preberané v rámci CLAD sa musí dodržiavať súbor prierezových zásad:

- Presnosť informácií: využívanie spoľahlivých, pluralitných a na dôkazoch založených zdrojov;
- Inštitucionálna neutralita: knižnica nepodporuje politické ani ideologické programy, ale zaručuje podmienky pre informovanú diskusiu.

- Kritické myslenie: podnecovanie k analýze, porovnávaníu a spochybňovaniu naratívov;
- Úctivý dialóg: vytváranie bezpečného prostredia pre vyjadrenie rôznych pohľadov;
- Kontextualizácia: prepojenie medzi miestnymi skúsenosťami a národnými a európskymi rámcami.

Mediácia vykonávaná odbornými pracovníkmi by mala uprednostňovať otvorené otázky, aktívne počúvanie a uľahčovanie dialógu, pričom by sa malo vyhýbať normatívnym alebo konfrontačným postojom. Je dôležité mať na pamäti, že citlivé témy môžu vyvolať extrémne postoje a vyvolať intenzívne reakcie, preto je potrebné byť pripravený primerane reagovať na emocionálne situácie racionálnym a na dôkazoch založeným spôsobom, vždy s pedagogickým a osvetovým zámerom.

7.2. Životné prostredie a klimatická kríza

Výzvy a dezinformačné naratívy

Klimatická núdzová situácia je jednou z tém, ktoré sú najčastejšie terčom dezinformačných kampaní, vrátane popierania klimatických zmien, skresľovania vedeckých údajov alebo politického zneužitia environmentálnych otázok.

Oblasti činnosti v kontexte CLAD

Knižnice môžu zohrávať ústrednú úlohu tým, že:

- podporujú základnú vedeckú gramotnosť;
- vysvetľujú rozdiel medzi vedeckým konsenzom a názorom,
- prepájajú globálne vplyvy s miestnymi dôsledkami;
- podnecujú k zamysleniu sa nad individuálnymi a kolektívnymi činnosťami.

Využitie vizuálnych údajov, infografík a miestnych príkladov uľahčuje účastníkom pochopenie a zapojenie sa. Môžu sa skúmať témy súvisiace s prírodnými zdrojmi, ako napríklad voda, recyklácia a odpad, ochrana a zachovanie druhov, globálne otepľovanie a ďalšie.

**„Ukázalo sa, že mimoriadne mobilizujúci
je komunitný rámec otázok, ako sú životné
prostredie a bývanie.“**

(Zúčastnená knižnica)

7.3. Menšiny, kultúrna rozmanitosť a inklúzia

Výzvy a dezinformačné naratívy

Otázky týkajúce sa kultúrnych, etnických, náboženských a identitných menšín sú často terčom dezinformácií, stereotypov a nenávistných prejavov. Zjednotené alebo manipulované naratívy môžu posilňovať predsudky, podnecovať konflikty a oslabovať sociálnu súdržnosť.

Oblasti činnosti v kontexte CLAD

Aktivity v rámci CLAD v tejto oblasti by mali:

- podporovať faktické vedomosti o kultúrnej rozmanitosti a ľudských právach;
- odstraňovať stereotypy a zovšeobecňovanie;
- oceňovať miestne príbehy a skúsenosti;
- posilňovať vzájomný rešpekt a empatiu.

Obzvlášť účinné môžu byť metódy ako moderované diskusie, stretnutia s hosťami z komunity alebo tematické výstavy. Témy ako prisťahovalecké komunity, vrátane ľudí z bývalých kolónií, LGBTQIA+ identity, utečenci alebo žiadatelia o azyl, rómske komunity, islamofóbia, antisemitizmus alebo iné predsudky založené na náboženstve, jazykové menšiny alebo pôvodné domorodé obyvateľstvo sú kľúčovými témami, ktoré je možné riešiť podľa potrieb každej komunity. are key topics that can be addressed, according to the needs of each community.

**„Tieto aktivity podporili rešpektovanie
odlišností a zastúpenie skupín, ktoré
je zvyčajne počuť menej.“**

(Zúčastnená knižnica)

7.4. Európska identita a občianstvo

Výzvy a dezinformačné naratívy

Európska únia a európsky projekt sú často terčom dezinformácií, vrátane naratívov, ktoré skresľujú kompetencie inštitúcií alebo podporujú všeobecnú nedôveru.,

Oblasti činnosti v kontexte CLAD

V tejto oblasti môžu knižnice:

- objasňovať fungovanie európskych inštitúcií;
- propagovať pochopenie práv a povinností európskeho občianstva;
- stimulovať diskusiu o identite, pocitu príslušnosti a rozmanitosti;
- posilňovať úlohu občanov v demokratických procesoch.

Účinné môžu byť pedagogické aktivity, informatívne kvízy a diskusie s odborníkmi. Okrem iného je možné preskúmať a prehľbiť historické a geografické aspekty pri budovaní európskej identity, hranice a aproximácie reprezentované hranicami.

7.5. Zdravie a blahobyt

Výzvy a dezinformačné naratívy

Misinformácie v oblasti zdravia majú priamy vplyv na životy občanov, a preto ovplyvňujú individuálne aj kolektívne rozhodnutia. Patria sem nesprávne informácie o liečbe, očkovaníach, duševnom zdraví alebo životnom štýle.

Oblasti činnosti v kontexte CLAD

Aktivity v rámci CLAD musia:

- podporovať zdravotnú gramotnosť;
- posilňovať dôveru v inštitucionálne a vedecké zdroje;
- pomáhať občanom posudzovať dôveryhodnosť informácií;
- zodpovedne a inkluzívne pristupovať k otázkam duševného zdravia.

Dôrazne sa odporúča nadviazať partnerstvo s odborníkmi v oblasti zdravia a miestnymi inštitúciami. V rámci tejto témy je možné preskúmať aspekty súvisiace s verejným zdravím, prevenciou chorôb, očkovaním, dojčením, vekovou diskrimináciou a inými predsudkami súvisiacimi s fyzickými charakteristikami alebo duševným stavom jednotlivcov.

„Spolupráca so zdravotníckymi odborníkmi posilnila dôveryhodnosť a vplyv týchto iniciatív.“

(Zúčastnená knižnica)

7.6. Bývanie a mestská kultúra

Výzvy a dezinformačné naratívy

Nedostatok bývania a transformácia miest sú často sprevádzané zjednodušujúcimi naratívmi, ktoré obviňujú konkrétne skupiny alebo skrývajú štrukturálne faktory. Prvou stratégiou na riešenie tohto problému je diskusia v komunite, ktorá sa riadi zásadami otvorenosti a ochoty prijať rôzne nápady a návrhy týkajúce sa tejto témy.

Oblasti činnosti v kontexte CLAD

Aktivity v rámci CLAD musia:

- uvádzať problém do ekonomického, sociálneho a demografického kontextu;
- podporovať pochopenie existujúcich verejných politík;
- dávať priestor skúsenostiam občanov;
- vyhýbať sa obviňujúcemu alebo vylučujúcemu jazyku.

Pri týchto témach sú vhodné participatívne workshopy a občianske fóra. Diskusie sa môžu zaoberať aspektmi, ako sú nerovnosti v práve na bývanie, tlak na nehnuteľnosti, život v komunite, mestská kultúra a územia príslušnosti, pamäť a sloboda ako kolektívne priestory.

7.7. Prepojenie medzi témami, dezinformáciami a účasťou občanov

Bez ohľadu na konkrétnu tému musia všetky aktivity v rámci CLAD výslovne zahŕňať:

- identifikáciu dezinformačných naratívov;
- stratégie ich kritickej analýzy;
- príležitosti na zapojenie sa občanov a dialóg s osobami s rozhodovacou právomocou.

Takto budú témy slúžiť ako brány k rozvoju informačnej gramotnosti a posilneniu aktívneho občianstva. Dezinformácie by sa nemali chápať ako izolovaný

jav, ale ako prierezový proces, ktorý zasahuje do oblastí ako životné prostredie, zdravie, veda, politika a ľudské práva, okrem ďalších iných.

**„Riešenie citlivých otázok
posilnilo informovanú
a vedomú participáciu
občanov.“**

(DGLAB)

Analýza týchto tém podporuje rozvoj kritického čítania informácií a ukazuje, ako zavádzajúce naratívy využívajú emócie, predchádzajúce presvedčenia a medzery v informačnej gramotnosti na ovplyvňovanie individuálneho a kolektívneho správania.

V tejto súvislosti by školenie malo podporovať stratégie, ktoré účastníkom umožnia identifikovať, analyzovať a spochybňovať zavádzajúci obsah, pričom by sa mala zdôrazňovať dôležitosť informovanej, zodpovednej a etickej participácie občanov. Uznaním aktívnej úlohy občanov pri tvorbe, zdieľaní a overovaní informácií sa posilňuje myšlienka, že boj proti dezinformáciám je individuálnou aj kolektívnou činnosťou, ktorá je základom pre posilnenie demokracie, sociálnej dôvery a vedomého rozhodovania vo verejnom a komunitnom kontexte.

8. Komunikácia, šírenie informácií a zapojenie

Komunikácia je strategickým prvkom úspechu aktivít v rámci CLAD. Nejde len o propagáciu podujatí, ale aj o aktívne zapájanie komunity, budovanie dôvery a zabezpečenie toho, aby iniciatívy oslovili rôznorodé publikum, vrátane tých návštevníkov, ktorí zvyčajne nechodia do knižníc ani sa nezúčastňujú občianskych aktivít.

Táto kapitola poskytuje usmernenia pre navrhovanie komunikačných stratégií, ktoré sú v súlade s hodnotami Projektu CLAD a prispôbené miestnym kontextom.

**„Na zviditeľnenie projektu a pritiahnutie
nového publika boli nevyhnutné digitálne
nástroje.“**

(Zúčastnená knižnica)

8.1. Ciele komunikácie v kontexte CLAD

Komunikačné stratégie spojené s aktivitami v rámci CLAD by mali:

- jasne informovať o cieľoch a formátoch iniciatív;
- znížiť prekážky účasti;
- podporovať vnímanie knižníc ako otvorených a inkluzívnych priestorov;
- stimulovať záujem a zvedavosť občanov;
- posilniť dôveru v informácie a zapojené inštitúcie.

Komunikácia by mala byť chápaná ako nepretržitý proces, ktorý sa začína pred samotnou akciou a pokračuje aj po jej realizácii.

8.2. Identifikácia cieľových skupín

Účinná komunikácia predpokladá jasnú identifikáciu cieľových skupín, ktoré chcete osloviť. V kontexte CLAD to môžu byť:

- pravidelní používatelia knižníc;
- dospelí občania, ktorí nie sú digitálnymi domorodcami;
- nedostatočne zastúpené alebo marginalizované skupiny;
- miestne združenia a organizácie občianskej spoločnosti;
- politickí rozhodovatelia a zástupcovia inštitúcií.

Ak je to možné, odporúča sa prispôbiť správy a komunikačné kanály konkrétnemu publiku.

8.3. Jazyk a tón komunikácie

Jazyk používaný v komunikácii o aktivitách v rámci CLAD by mal byť:

- jasný a prístupný;
- inkluzívny a nie technický;
- úctivý a nepolarizujúci;
- v súlade so zásadami inštitucionálnej neutrality.

Je potrebné vyhnúť sa používaniu alarmistického alebo príliš špecializovaného jazyka a uprednostňovať správy, ktoré vyzývajú k dialógu a účasti.

8.4. Komunikačné kanály a nástroje

Knižnice a komunitné centrá disponujú viacerými kanálmi, ktoré je možné využiť komplementárne:

- Osobná komunikácia: plagáty, letáky, priamy kontakt s používateľmi;
- Digitálne kanály: webové stránky inštitúcie, informačné bulletin (newsletter), sociálne siete;
- Miestne partnerstvá: šírenie prostredníctvom združení, škôl, zdravotníckych centier;
- Miestne médiá: regionálne noviny, rozhlasové a televízne stanice.

Pri výbere kanálov by sa mali zohľadniť informačné návyky miestnej komunity, aby sa zabezpečilo, že komunikácia sa neobmedzí len na digitálne médiá.

8.5. Stratégie na oslovenie publika mimo „bežných“ cieľových skupín

Jednou z hlavných úloh CLAD je osloviť občanov, ktorí sa zriedka zapájajú do kultúrnych alebo občianskych iniciatív. Niektoré stratégie zahŕňajú:

- spoluprácu s komunitnými mediátormi;
- účasť na miestnych podujatiach;
- vykonávanie činností mimo fyzického priestoru knižnice;
- flexibilné harmonogramy a neformálne formáty;
- poskytovanie doplnkových služieb (napr. krátke stretnutia, medzigeneračné aktivity).

Tieto prístupy prispievajú k posilneniu inkluzívneho rozmeru činností.

8.6. Etická a zodpovedná komunikácia

V kontexte boja proti dezinformáciám by mala byť komunikácia o aktivitách CLAD sama o sebe príkladná. Súčasťou toho je:

- prísne overovanie zverejnených informácií;
- rešpektovanie súkromia účastníkov;
- zodpovedné používanie fotografií/obrazov a svedectiev;
- transparentnosť, pokiaľ ide o ciele a zapojené partnerstvá.

Komunikácia by mala posilňovať hodnoty dôvery, zodpovednosti a integrity, ktoré charakterizujú knižnice.

8.7. Komunikácia po podujatí a kontinuita

Po vykonaní opatrení je dôležité udržiavať komunikáciu s účastníkmi a komunitou prostredníctvom:

- zdieľania výsledkov a poznatkov;
- šírenia vyprodukovaných materiálov;
- pozývania na budúce iniciatívy;
- posilňovania vytvorených sietí.

Táto kontinuita prispieva k udržateľnosti činností v rámci CLAD a k upevneniu knižníc ako trvalých priestorov pre účasť občanov.

9. Hodnotenie, dokumentácia a vplyv

Systematické vyhodnocovanie a dokumentácia činností v rámci CLAD sú základnými zložkami zabezpečenia kvality, transparentnosti a udržateľnosti tohto projektu. Okrem toho, že tieto procesy reagujú na inštitucionálne a finančné požiadavky, umožňujú aj kritické zhodnotenie vyvinutých postupov a demonštrujú vplyv, ktorý majú na komunity.

Táto kapitola predstavuje usmernenia pre hodnotenie činností v rámci CLAD, so zameraním na realistické, proporcionálne a primerané prístupy v kontexte knižníc a komunitných priestorov.

„Dokumentovanie činností je kľúčové pre neustále zlepšovanie a budúcu replikáciu.“

(Zúčastnená knižnica)

9.1. Účely hodnotenia

Hodnotenie v kontexte CLAD by malo slúžiť viacerým účelom:

- neustále zlepšovanie vyvinutých postupov;
- pochopenie dosahu činností na účastníkov;
- dokumentovanie učenia a výsledkov;
- preukazovanie sociálneho a občianskeho dosahu;
- podpora budúceho rozhodovania.

Je dôležité zdôrazniť, že hodnotenie by sa nemalo chápať ako byrokratický úkon, ale ako nástroj vzdelávania v organizáciách.

9.2. Druhy hodnotenia

Odporúča sa kombinovať rôzne typy hodnotení:

- Hodnotenie procesu: analyzuje sa, ako boli akcie naplánované a realizované;
- Hodnotenie výsledkov: identifikujú sa bezprostredné zmeny u účastníkov (vedomosti, postoje, zručnosti);
- Hodnotenie vplyvu: pozorujú sa širšie účinky na komunitu, hoci len orientačne.

Nie všetky akcie vyžadujú rovnakú úroveň hodnotenia; prístup by mal byť prispôbený rozsahu a cieľom iniciatívy.

9.3. Kvalitatívne a kvantitatívne ukazovatele

Stanovenie jasných ukazovateľov uľahčuje zber a analýzu údajov. V kontexte CLAD možno okrem iného použiť nasledujúce ukazovatele:

Kvantitatívne ukazovatele:

- počet účastníkov;
- rozmanitosť zapojeného publika;
- počet zrealizovaných akcií;
- frekvencia účasti.

Kvalitatívne ukazovatele:

- sptätaná väzba od účastníkov;
- miera zapojenia a účasti;
- kvalita vytvoreného dialógu;
- dôkazy kritického myslenia.

Zber kvalitatívnych údajov sa môže uskutočniť prostredníctvom krátkych dotazníkov, neformálnych rozhovorov, pozorovania účastníkov alebo reflexívnych záznamov mediátorov.

9.4. Dokumentácia činností

Správna dokumentácia činností CLAD je kľúčová pre zachovanie pamäti projektu a jeho replikáciu. Odporúča sa zaznamenať:

- akčné plány;
- zoznamy účastníkov;
- fotografie a vizuálne materiály;
- zhrnutia diskusií;
- materiály vypracované účastníkmi.

Kdekoľvek je to možné, tieto registre by mali byť organizované systematicky a prístupným spôsobom.

9.5. Etika, súkromie a ochrana údajov

Hodnotenie a dokumentácia musia rešpektovať základné etické zásady, medzi ktoré patria:

- informovaný súhlas oboch účastníkov;
- ochrana osobných údajov;
- anonymizácia citlivých svedectiev;
- zodpovedné používanie obrazových materiálov.

Knižnice ako dôveryhodné inštitúcie musia zabezpečiť vysoké etické štandardy vo všetkých fázach procesu.

9.6. Využitie výsledkov

Výsledky hodnotenia by mali byť použité na:

- úpravu a zlepšovanie budúcich akcií;
- informovanie rozhodovateľov a partnerov;
- podporu procesov strategického plánovania;
- komunikáciu vplyvu na komunitu.

Zdieľanie výsledkov pomáha zvýšiť transparentnosť a dôveryhodnosť iniciatív v rámci CLAD.

10. Udržateľnosť a replikácia

Udržateľnosť je základným princípom Projektu CLAD. Zrealizované akcie by nemali byť vnímané ako izolované iniciatívy, ale ako súčasť širšieho proce-

su transformácie knižníc a komunitných priestorov ako činiteľov demokratickej participácie.

Táto kapitola poskytuje usmernenia na zabezpečenie kontinuity a replikácie aktivít v rámci CLAD aj po skončení formálneho trvania projektu.

10.1. Organizačná udržateľnosť

Organizačná udržateľnosť znamená integráciu postupov CLAD do poslania a bežných činností zúčastnených inštitúcií. Sem môže patriť:

- začlenenie činností CLAD do bežného harmonogramu;
- neustále vzdelávanie odborných pracovníkov;
- vytvorenie interných tímov občianskej mediácie;
- zosúladenie s miestnymi stratégiami a politikami.

10.2. Udržateľnosť odborných zručností

Investície do vzdelávania knihovníkov a komunitných mediátorov sa musia premeniť na dlhodobé zručnosti. S týmto zámerom sa odporúča:

- podporovať komunity praxe;
- vymieňať si skúsenosti medzi inštitúciami;
- pravidelne aktualizovať poznatky o dezinformáciách a občianskej participácii;
- mať prístup k aktuálnym zdrojom a súborom nástrojov.

10.3. Replikácia a prispôsobenie novým kontextom

Model CLAD bol koncipovaný ako štruktúrovaný a flexibilný rámec. Replikácia aktivít si vyžaduje:

- analýzu nového kontextu;
- prispôsobenie tém a metodík;
- rešpektovanie základných princípov tejto príručky;
- flexibilitu pri implementácii.

Táto možnosť prispôsobenia zaručuje relevantnosť v kontexte nových výziev, ale tento model by mal slúžiť ako základ pre plánovanie, implementáciu a hod-

notenie aktivít, pričom by mal umožňovať úpravy podľa kontextu, cieľovej skupiny a konkrétnych cieľov.

10.4. Prepojenie s rozhodovateľmi a verejnými politikami

Udržateľnosť činností v rámci CLAD sa zvyšuje, ak existuje efektívne prepojenie s rozhodovacími procesmi. Knižnice môžu plniť úlohu mostu medzi občanmi a osobami s rozhodovacou právomocou, a tým prispievať k:

- participatívnym procesom tvorby politík;
- miestnym rozvojovým stratégiám;
- posilňovaniu participatívnej demokracie.

10.5. Šírenie a vyhodnocovanie výsledkov

Šírenie výsledkov činností CLAD prispieva k ich oceňovaniu a rozšíreniu. Môžu sa použiť rôzne prostriedky:

- správy a publikácie;
- podujatia so zdieľaním;
- národné a európske profesijné siete;
- inštitucionálne platformy.

Podporou šírenia a prispôsobovania postupov CLAD prispieva k posilňovaniu európskej kultúry informovanej participácie a aktívneho občianstva.

11. Závery a odporúčania

Výzvy analyzované v tejto príručke poukazujú na rastúcu zložitosť súčasných profesionálnych kontextov, ale aj na významné príležitosti pre kvalifikované, kritické a transformatívne zásahy. Je dôležité zaujať reflexívny, informovaný a etický postoj, schopný vyjadriť technické znalosti, ľudské zručnosti a sociálnu zodpovednosť viac ako uzavreté odpovede. Preto sa odporúča, aby sa základnými stratégiami na posilnenie profesijnej identity a kvality intervencie stali neustále investovanie do celoživotného vzdelávania, zdieľanie osvedčených postupov a spolupráca medzi kolegami.

Rovnako dôležité je, aby odborní pracovníci sami seba vnímali ako aktívnych činiteľov zmien, ktorí sú schopní spochybňovať zaužívané postupy, prispôbovať

metodiky a prispievať k inováciám vo svojom prostredí. V situácii charakterizovanej rýchlymi zmenami by otvorenosť k dialógu, vedecké aktualizácie a uvedoméle experimentovanie nemali byť vnímané ako riziko, ale ako cesta k profesionálnemu rastu a uznaniu. Táto príručka sa preto snaží byť nielen podporným nástrojom, ale aj výzvou k informovanému konaniu, záväzkom k dosahovaniu excelentnosti a spoločnému budovaniu udržateľnejších, inkluzívnejších a zmysluplnejších postupov.

Referencie na prehľadbenie vedomostí

Barros, F., Kish, I., Moltmann, L. and Silvestre, S., Quaglia, A. and Martinho Guimaraes Pires Pereira, A. (2023) (Eds.) Rough Guide to Citizen Engagement in Public Libraries Publications Office of the European Union, Luxembourg. ISBN 978-92-76-60599-7, doi:10.2760/957683, JRC132175

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC132175>

Cunliffe-Jones, P. (2025). Fake News-What's the Harm? Four Ideas for Fact-Checkers, Policymakers and Platforms on Countering the Consequences of False Information and Defending Free Speech. University of Westminster. <https://www.fulcrum.org/concern/monographs/3197xq21t?locale=en>

European Commission (2018.05.12). Action Plan against Disinformation. Joint communication to the European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf and Factsheet: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/disinformation_factsheet_march_2019_0.pdf

European Commission (2022). 2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>

European Commission (2022). EU Citizenship Report 2020: Empowering citizens and protecting their rights. <https://op.europa.eu/pt/publication-detail/-/publication/d15166bf-abe7-11eb-927e-01aa75ed71a1>

Future of Privacy Forum (2025). A School Administrator's Guide to Addressing Deepfakes: Problem of Practice Toolkit. Issue Brief: Education. <https://share.google/Nd97Uy4DyQgiSProP>

Giraldo Gutiérrez, F. L., De Jesús Toro Ríos, H., Perlaza Lopera, C., & Mejía Upegui, J. E. (2023). Citizen laboratories as scenarios of cultural and political democratization. Social Sciences, 12(10), 548. <https://doi.org/10.3390/socsci12100548>

Potts, T. (2026). The Misinformation Challenge: Rebuilding Trust in a Post-Truth World. Evidence for Democracy (E4D).

<https://evidencefordemocracy.ca/research/the-misinformation-challenge-rebuilding-trust-in-a-post-truth-world/>

Sanches, T. (2024). Towards a Library Citizen Laboratory: How can Libraries and Community Centres become spaces of democratic participation? Citizen Forum Framework. BAD.

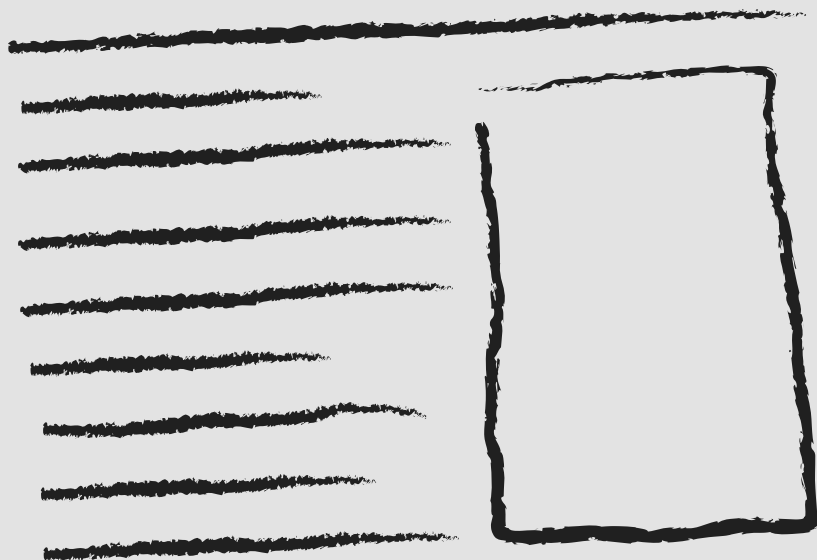
<https://publicacoes.bad.pt/ebooks/index.php/bad/catalog/book/35>

Veeckman, C., & Van Der Graaf, S. (2015). The city as living laboratory: Empowering citizens with the citadel toolkit. Technology Innovation Management Review, 5(3), 6–17.

<http://timreview.ca/article/877>

Additional material available in Portuguese:

<https://bad.pt/formacao/projetos/clad-citizens-and-libraries-against-disinformation/>

Prílohy

Príloha A – Operačné kontrolné zoznamy CLAD

A1. Všeobecný kontrolný zoznam pre plánovanie akcie CLAD

Pred akciou:

- Identifikujte prioritnú tému pre komunitu
- Vykonajte predbežnú diagnostiku potrieb
- Definujte ciele vzdelávania a dopadu
- Zvoľte metodiku (metodiky) participácie
- Identifikujte cieľové publikum
- Zabezpečte inštitucionálny záväzok
- Stanovte termíny, trvanie a miesto konania
- Pripravte informačné a pedagogické materiály
- Naplánujte komunikáciu a šírenie informácií
- Zabezpečte zásady inkluzívnosti a dostupnosti

Počas akcie:

- Zabezpečte bezpečné a rešpektujúce prostredie
- Podporujte dialóg a aktívne zapájanie sa
- Používajte spoľahlivé zdroje informácií
- Zaznamenávajújte kľúčové príspevky a diskusie
- Zbierajte údaje na vyhodnotenie

Po akcii:

- Zadokumentujte výsledky
- Analyzujte zhromaždené údaje
- Zamyslite sa nad silnými stránkami a oblasťami, ktoré je možné zlepšiť
- Oznamujte výsledky komunite
- Identifikujte možnosti komunity

A2. Kontrolný zoznam rámca CLAD – krok za krokom

Krok 1 – Rozvoj odborných zručností

- Odborní pracovníci s tréningom v oblasti informačnej gramotnosti
- Základné vedomosti o dezinformáciách
- Schopnosti facilitácie a mediácie

Krok 2 – Zapojenie inštitúcií

- Súlad s poslaním knižnice
- Jasné vymedzenie zodpovedností
- Výber relevantných tém

Krok 3 – Tematický rámec

- Vhodný a inkluzívny rámec
- Viaceré a dôkladné zdroje
- Prepojenie s miestnym a európskym kontextom

Krok 4 – Začlenenie komunity

- Stratégie na oslovenie rôznorodého publika
- Aktívne miestne partnerstvá
- Zaručená dostupnosť

Príloha B – Modelové plánovanie aktivity v rámci CLAD

Názov akcie:

Téma CLAD:

Miestny kontext / súhrnná diagnóza:

Ciele vzdelávania:

Ciele vplyvu:

Cieľové skupiny:

Metodika (metodiky):

Termíny a trvanie:

Miesto:

Zapojené ľudské zdroje:

Potrebné materiály:

Komunikačná stratégia:

Hodnotiace ukazovatele:

Možnosti pokračovania:

Príloha C – Príklad časového harmonogramu akcie CLAD

1. – 2. týždeň: diagnostika a plánovanie
3. týždeň: príprava materiálov a komunikácia
4. týždeň: aktívna propagácia
5. týždeň: realizácia akcie
6. týždeň: hodnotenie a dokumentácia

Tento harmonogram by mal byť prispôsobený rozsahu a zložitosti každej akcie.

Príloha D – Základné usmernenie pre občianske fórum

1. Privítanie v knižnici a prezentácia (10 minút)
2. Úvod do témy a informačné pozadie (15 minút)
3. Identifikácia dezinformačných naratívov (20 minút)
4. Práca v malých skupinách / participatívna metodika (30 – 45 minút)
5. Zdieľanie v pléne a syntéza (20 minút)
6. Prepojenie s občianskou participáciou a rozhodovateľmi (15 minút)
7. Záverečné zhrnutie a stručné hodnotenie (10 minút)

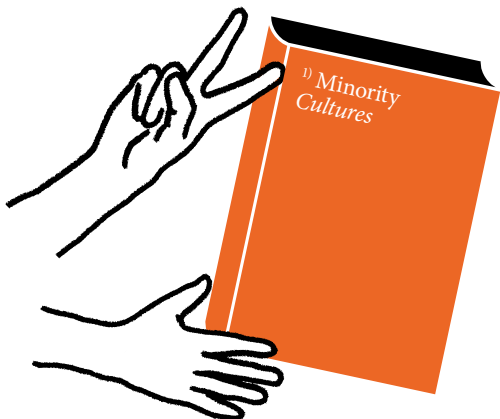
Príloha E – Jednoduchá šablóna pre hodnotenia

Kvantitatívne hodnotenie:

- Počet účastníkov
- Profil dvoch účastníkov

Kvalitatívne hodnotenie (príkladové otázky):

- Čo ste sa naučili v rámci tejto akcie?
- Ktoré aspekty ste považovali za najdôležitejšie?
- Cítite sa pri identifikovaní dezinformácií istejšie?
- Chceli by ste sa zúčastniť podobných iniciatív?

CLAD

1) Citizens and Libraries
against Disinformation

Funded by
the European Union

Hlavní partneri

associação portuguesa de
bibliotecários, arquivistas,
profissionais de informação
e documentação

Partneri

